

Lakivaliokunnan mietintö n:o 1 hallituksen esityksen johdosta kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 3 päivältä marraskuuta 1987 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 106/1987 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Pekka Nurmi, lainsäädäntöneuvos Mikko Könkkölä ja kihlakunnan tuomari Gustaf Möller oikeusministeriöstä, toimistopäällikkö Ora Meres-Wuori ulkoasiainministeriöstä, oikeusneuvosmies Martti V. Mustakallio Helsingin raastuvanoikeudesta, professori Toivo Holopainen Helsingin yliopistosta ja asianajaja Henrik Hästö Suomen Asianajajaliitosta.

Valiokunta on saanut asiasta ulkoasiainvaliokunnan lausunnon, joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Hallituksen esitys. Hallituksen esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöömme sellaisia muutoksia, jotka tekisivät mahdolliseksi ratifioida Haagissa lokakuussa 1980 tehdyn kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamista koskevan yleissopimuksen.

Yleisestä oikeusaputoiminnasta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka nojalla asetuksella voitaisiin säätää yleisen oikeusavun antamisesta sellaiselle henkilölle, jolla ei ole Suomessa kotipaikkaa. Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun lain säännöksiä muuttamalla yksinkertaistettaisiin toisessa sopimusvaltiossa annetun oikeudenkäyntikulujen korvausta koskevan päätöksen täytäntöönpanomenettelyä. Myös maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettuun lakiin tehtäisiin eräitä sopimuksen voimaansaattamisesta johtuvia muutoksia.

Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 1 lukuun otettaisiin säännökset

Suomen tuomioistuimeen riita- tai hakemusasiassa toisesta valtiosta todistajaksi tai asiantuntijaksi saapuneen koskemattomuudesta. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annettua lakia muutettaisiin siten, että ulkomaalaisella olisi samanlainen oikeus kuin Suomen kansalaisella saada tietoja julkisesta asiakirjasta.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti kuin vuoden 1980 yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Valiokunnan kannanotot. Hallituksen esityksen perusteluiden ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Lakiehdotus n:o 5. Lakiehdotuksen mukaan ulkomaalaiselle annettaisiin samanlainen oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta kuin Suomen kansalaisella on. Tämän säännösehdoituksen soveltamisala olisi laajempi kuin po. yleissopimus edellyttää. Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, ettei hallituksen esityksen perusteluissa tältä osin ole kosketeltu asian periaatteellista puolta. Kuitenkin vuonna 1949 oikeus saada tieto yleisestä asiakirjasta katsottiin hallituksen esityksen perusteluissa Hallitusmuotoon viitaten kansalaisuuteen liittyväksi, perusoikeuksiin verrattavaksi oikeudeksi.

Tämän vuoksi valiokunta esittää perustelujen täydennykseksi seuraavaa.

On kiistatonta, että Hallitusmuodon perusoikeuksia sääntelevän 2 luvun säännökset on tarkoitettu suojaamaan vain Suomen kansalaisia. Hallitusmuoto ei kuitenkaan estä antamasta perusoikeuksien käyttöä sääntelevässä tavallisessa lainsäädännössä ulkomaalaisille samanlaisia oikeuksia kuin Suomen kansalaisille. Lisäksi eräät Suomea sitovat kansainväliset sopimukset nimenomaan edellyttävät, että tiettyjen oikeuksien tulee olla yhtäläiset kansalaisuudes-

ta riippumatta. Tällainen keskeinen kansainvälisoikeudellinen asiakirja on Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/76). Näistä syistä viimeaikaisessa Hallitusmuodon 2 luvun perusoikeuksia konkretisoivassa lainsäädännössä, jossa harkinta on suoritettu tapaus tapaukselta, on varsin harvoin tehty erottelua kansalaisuuden perusteella.

Helsingissä 19 päivänä helmikuuta 1988

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Björkstrand, varapuheenjohtaja Urpilainen ja jäse-

Kun puheena olevan lakiehdotuksen osalta ei ole esitetty syytä poiketa yleisestä kehityssuunnasta, valiokunta pitää lakiehdotusta kokonaisuudessaan perusteltuna.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muuttamattomina.

net Aittoniemi, Häkämies, Jokinen, Jäätteenmäki, Linnainmaa, Moilanen, Paloheimo, Pohjola, Ryyänen, Vähänäkki ja Väistö.

EDUSKUNNAN
ULKOASIAINVALIOKUNTA

Helsingissä

20 päivänä marraskuuta 1987

Lausunto n:o 2

Lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on kirjeellään 6 päivältä marraskuuta 1987 pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti ulkoasiainvaliokunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 106 kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamista koskeksi lainsäädännöksi.

Asian johdosta ovat olleet kuultavina osastopäällikkö Leif Sevón ja lainsäädäntöneuvos Mikko Könkkölä oikeusministeriöstä sekä toimistopäällikkö Sakari Juuti ulkoasiainministeriöstä.

Käsiteltyään asian ulkoasiainvaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöömme sellaisia muutoksia, jotka tekevät mahdolliseksi ratifioida Haagissa lokakuussa 1980 tehdyn kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamista koskevan yleissopimuksen.

Suomi liittyi vuonna 1927 Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa vuonna 1905 tehtyyn yleissopimukseen, joka koskee eräitä siviiliprosessiin kohdistuvia asioita. Yleissopimuksen korvasi Haagissa 1 päivänä maaliskuuta 1954 tehty riita-asiaiden oikeudenkäyntiä koskeva sopimus suhteessa valtioihin, jotka olivat uuden sopimuksen osapuolia. Suomen osalta vuoden 1954 sopimus tuli voimaan vuonna 1957, ja sen osapuolina on lähes 30 valtiota. Vuoden 1905 sopimus on vielä voimassa Suomen ja Islannin sekä Saksan demokraattisen tasavallan välillä.

Haagin vuoden 1905 ja 1954 sopimuksia on eräin osin uusittu Haagissa vuonna 1965 ja 1970 tehdyillä yleissopimuksilla, jotka Suomi on ratifioinut. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa hyväksyttiin 25 päivänä lokakuuta 1980 kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamista koskeva yleissopimus, jolla riita-asiaiden oikeudenkäyntiä koskevien yleissopimusten uudistaminen saatettaisiin päätökseen. Uudessa sopimuksessa on määräyksiä pääasiassa kysymyksistä, jotka sisältyvät vuoden 1905 ja 1954 sopimusten 3—6 lukuun: maksuton oikeudenkäynti, oikeudenkäyntikulujen koskevan vakuuden asettaminen, julkisten asiakirjojen antaminen ja velka-

vankeus. Lisäksi sopimuksessa on määräykset sopimusvaltioon tulleen todistajan ja asiantuntijan koskemattomuudesta.

Vuoden 1980 yleissopimus poikkeaa vuoden 1905 ja 1954 yleissopimuksista erityisesti kahdessa kohtaa. Maksuttoman oikeudenkäynnin antaminen samalla tavoin kuin omille kansalaisille ulotetaan koskemaan sopimusvaltion kansalaisten lisäksi niitä, joilla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa. Sopimusvaltion on myös määrättävä keskusviranomaisen ja lähettävä viranomaisen, jonka tehtävänä on ottaa vastaa ja toimittaa edelleen sopimuksessa tarkoitettuja pyyntöjä ja asiakirjoja.

Vuoden 1980 sopimuksen ovat toistaiseksi ratifioineet Ranska ja Ruotsi. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen 12 päivänä syyskuuta 1985. Sopimuksen ovat allekirjoittaneet myös Kreikka, Luxemburg, Marokko ja Saksan liittotasavalta.

Yleisestä oikeusaputoiminnasta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka nojalla asetuksella voitaisiin säätää yleisen oikeusavun antamisesta sellaiselle henkilölle, jolla ei ole Suomessa kotipaikkaa. Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun lain säännöksiä muuttamalla yksinkertaistettaisiin toisessa sopimusvaltiossa annetun oikeudenkäyntikulujen korvausta koskevan päätöksen täytäntöönpanomenettelyä. Myös maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettuun lakiin tehtäisiin eräitä sopimuksen voimaansaattamisesta johtuvia muutoksia.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että rikoslain 1 lukuun otettaisiin säännökset Suomen tuomioistuimeen riita- tai hakemusasiassa toisesta valtiosta todistajaksi tai asiantuntijaksi saapuneen koskemattomuudesta. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulkomaalaisella olisi samanlainen oikeus kuin Suomen kansalaisella saada tietoja julkisesta asiakirjasta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin vuoden 1980 yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella ulkoasiainvaliokunta pitää hallituksen esitykseen liittyviä lakiehdotuksia perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että lakiehdotusten tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi Suomen sitoutuminen vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen. Esityksen perusteella eduskunnalla on vain välillisesti sopimuksen voimaansaattamista tarkoittavien lakiehdotusten hyväksymisen kautta

mahdollisuus vaikuttaa Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden hyväksymiseen. Valiokunta edellyttääkin, että vastaavissa tapauksissa eduskunnan hyväksyminen pyydetään erityisen ponnen muodossa myös niille yleissopimuksen määräyksille, jotka vaativat eduskunnan suostumuk-

sen.
Edellä esitettyyn viitaten ulkoasiainvaliokunta esittää kunnioittaen lausuntonaan,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Aaltonen ja jäsenet Almgren, Björklund, Kuuskoski-Vikat-

maa, Paasilinna, Paasio, Pystynen, Wahlström, Virolainen ja Väänänen sekä varajäsenet Donner ja Kääriäinen.
